

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กัลยรัตน์ เมืองสง

คุษณินพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุษณินพนธ์

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

กรกฎาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ผู้ควบคุมคณานิพนธ์และคณะกรรมการสอบปากเปล่าคณานิพนธ์ ได้พิจารณาคณานิพนธ์ของกัลยรัตน์ เมืองสง ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคณานิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ผู้ควบคุมคณานิพนธ์

..... ประธาน

(ดร.ดิเรก พรสีมา)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภารดี อนันต์นาวี)

..... กรรมการ

(ดร.สมุทร ชำนาญ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพรัตน์ วงษ์นาม)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

(ดร.ดิเรก พรสีมา)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภารดี อนันต์นาวี)

..... กรรมการ

(ดร.สมุทร ชำนาญ)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพรัตน์ วงษ์นาม)

..... กรรมการ

(ดร.สุรียน นนทศักดิ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับคณานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคณานิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

วันที่.....6.....เดือน.....กรกฎาคม.....พ.ศ. 2550

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ดร.ดิเรก พรสีมา ประธานกรรมการที่ปรึกษาเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้คำปรึกษา ให้ข้อเสนอแนะแก้ไขข้อบกพร่องของคุณิพนธ์และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยอย่างดียิ่ง ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพรัตน์ วงษ์นาม ดร.สมุท รำนาญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภารดี อนันต์นาวี คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์ที่ได้กรุณาควบคุมดูแล และให้คำแนะนำเพิ่มเติมความสมบูรณ์และความเข้มแข็งทางวิชาการให้แก่คุณิพนธ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาตรวจสอบความตรงของเครื่องมือการวิจัย พร้อมกันนี้ขอกราบขอบพระคุณคณะผู้เชี่ยวชาญที่อนุเคราะห์ให้ข้อมูลในกระบวนการทำเทคนิคเคลฟาย อีกทั้งกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ได้ตอบแบบสอบถามให้เป็นอย่างดี

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครอบครัวเมืองสง ตลอดจนญาติและเพื่อน ๆ ที่คอยให้กำลังใจและสนับสนุนทุก ๆ เรื่องด้วยดีโดยตลอด

กัลยรัตน์ เมืองสง

46820016: สาขาวิชา: การบริหารการศึกษา; กศ.ด. (การบริหารการศึกษา)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์/ วิธีการพัฒนา/ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

กัลยรัตน์ เมืองสง: รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (A MODEL FOR STRATEGIC LEADERSHIP DEVELOPMENT OF ADMINISTRATORS IN BASIC EDUCATION INSTITUTIONS) อาจารย์ผู้ควบคุมดูแลวิทยานิพนธ์: ดิเรก พรธิมา, Ph.D., ภารดี อนันต์นาวี, กศ.ด., สมุทร ชำนาญ, กศ.ด., ไพรัตน์ วงษ์นาม, ค.ด. 243 หน้า. ปี พ.ศ. 2550

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาลักษณะภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ และนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสร้างรูปแบบได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จำนวน 18 คน ซึ่งได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากเทคนิคเดลฟายไปสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และให้ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 176 คนให้ข้อคิดเห็น จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 การมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง ได้แก่ มีความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ โดยสามารถจำแนกแยกแยะขององค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ องค์ประกอบที่ 2 มีความสามารถรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้ ได้แก่ มีการรายงานผลแผนงานและโครงการเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนางานและกำหนดแผนปฏิบัติการ องค์ประกอบที่ 3 มีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคตได้ ได้แก่ มีความสามารถเชิงรุกโดยกระทำการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน ในขณะที่ผู้บริหารส่วนใหญ่จะวิเคราะห์สถานการณ์ก่อนและรอให้ปัญหาค่อยคลายไปเอง องค์ประกอบที่ 4 การมีความคิดเชิงปฏิวัติ ได้แก่ ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 5 มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ได้แก่ กำหนดวิสัยทัศน์ที่สร้างจากแรงบันดาลใจ มีความทะเยอทะยาน คิดนอกกรอบ และกว้างไกล และวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ได้รับเลือกสูงสุด 3 อันดับแรก คือ การศึกษาดูงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการระดมความคิด ส่วนแนวคิดของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ประเด็นสำคัญตามองค์ประกอบทั้ง 5 คือ องค์ประกอบที่ 1 ได้แก่ มีการส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เพื่อคุณภาพของการศึกษา องค์ประกอบที่ 2 ได้แก่ มีการทำงานที่มีเป้าหมาย และมีความสุขในการทำงาน องค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ เป็นนักวางแผน กลยุทธ์ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และคิดเชิงรุกได้ องค์ประกอบที่ 4 ได้แก่ มีความคิดในเชิงรุกและสร้างแรงบันดาลใจให้เพื่อนร่วมงานเกิดความคิดริเริ่มในการทำงานและการแก้ปัญหา และองค์ประกอบที่ 5 ได้แก่ กำหนดวิสัยทัศน์ได้ชัดเจนสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สถานการณ์ปัจจุบัน และเป้าหมายกลยุทธ์ภาครัฐ

46820016: MAJOR: EDUCATIONAL ADMINISTRATION; Ed.D. (EDUCATIONAL ADMINISTRATION)

KEYWORDS: STRATEGIC LEADERSHIP/ DEVELOPMENT METHOD/ ADMINISTRATORS IN BASIC EDUCATION INSTITUTIONS

GUNYARAT MUANGSONG: A MODEL FOR STRATEGIC LEADERSHIP DEVELOPMENT OF ADMINISTRATORS IN BASIC EDUCATION INSTITUTIONS.

DISSERTATION ADVISORS: DERER PORNSIMA, Ph.D., PARADEE ANANAWEE, Ed.D., SAMOOT CHAMNAN, Ed.D., PRIRAT WONGNAM, Ph.D. 243 P. 2007.

The purpose of this research was to study strategic leadership, development method and to propose a model for strategic leadership development of administrators in basic education institutions. The sample used to construct the model included 18 strategic leadership experts, derived by means of purposive sampling. They were asked to review to the Delphi technique questionnaires. The statistical devices used for the analysis of data were median and interquartile range. The appropriate strategic leadership model was finally rated by the sample of 176 administrators in basic education institutions. The statistical devices used for analyzing the data were mean and standard deviation.

As the results of the study it was found that the appropriate strategic leadership model of administrators in basic education institutions, according to experts, should include the following features : 1) High-level cognitive activity focusing on analytical thinking, 2) Gathering multiple inputs to formulate strategy focusing on the use of evaluation report on programs and projects in defining implementation plan, 3) Anticipating and creating the future such as being proactive and effective problem solver, 4) Revolutionary thinking such as involving community in participating school policy, 5) Creating a vision that is inspirational, influential, and ambition. Three following strategic leadership development methods were popularly proposed by 18 experts; field trip, workshop and brain storming . Basic education administrators suggested that 1) the development activities should help teacher to promote self and professional development, 2) help the administrators to enjoy their work, 3) help the administrators to become effective strategic planner, strategy implementation and proactive, 4) make the administrators become proactive thinker and inspirational collaborators, 5) help the administrators to have a clear vision corresponded to change and government strategy.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญภาพ.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
ความสำคัญของการวิจัย.....	6
คำถามการวิจัย.....	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	16
ภาวะผู้นำ.....	19
ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์.....	43
การพัฒนาภาวะผู้นำ.....	53
วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ.....	55
รูปแบบ.....	75
เทคนิคเคลฟาย.....	79
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	83
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	89
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	91
เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	91

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การหาคุณภาพเครื่องมือ.....	94
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	94
การจัดกระทำข้อมูล.....	95
สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	95
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	98
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	98
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ทดสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	132
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	145
สรุปผลการวิจัย.....	147
การอภิปรายผล.....	152
ข้อเสนอแนะ.....	162
บรรณานุกรม.....	164
ภาคผนวก.....	175
ภาคผนวก ก.....	176
ภาคผนวก ข.....	184
ภาคผนวก ค.....	188
ภาคผนวก ง.....	203
ภาคผนวก จ.....	215
ภาคผนวก ฉ.....	230
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	243

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้าที่
1	ลักษณะของผู้นำตามทฤษฎีมหาบุรุษ.....	23
2	ทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์.....	27
3	ร้อยละของสถานภาพของผู้เชี่ยวชาญ.....	99
4	ร้อยละของสถานภาพผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง.....	100
5	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิคคลฟายรอบที่ 1 เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	101
6	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบในรอบที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบที่ 1 การมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง.....	110
7	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบในรอบที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานองค์ประกอบที่ 2 มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้.....	113
8	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบในรอบที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานองค์ประกอบที่ 3 มีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคตได้.....	115
9	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบในรอบที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบที่ 4 การมีความคิดเชิงปฏิกิริยา.....	117
10	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบในรอบที่ 2 ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานองค์ประกอบที่ 5 มีการกำหนดวิสัยทัศน์.....	119
11	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบในรอบที่ 3 ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานองค์ประกอบที่ 1 การมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง.....	121

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้าที่
12	คำมัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบในรอบที่ 3 ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานองค์ประกอบที่ 2 มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนดกลยุทธ์ได้..... 123
13	คำมัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบในรอบที่ 3 ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานองค์ประกอบที่ 3 มีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคตได้..... 125
14	คำมัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบในรอบที่ 3 ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานองค์ประกอบที่ 4 การมีความคิดเชิงปฏิกิริยา..... 127
15	คำมัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบในรอบที่ 3 ของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานองค์ประกอบที่ 5 มีการกำหนดวิสัยทัศน์..... 129
16	ค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละของความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์..... 131
17	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ไปปฏิบัติจริง ตามองค์ประกอบที่ 1 การมีกิจกรรมที่ใช้ความคิดความเข้าใจในระดับสูง..... 132
18	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ไปปฏิบัติจริง ตามองค์ประกอบที่ 2 มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มากำหนด กลยุทธ์ได้..... 135
19	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานต่อความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ไปปฏิบัติได้จริงตามองค์ประกอบที่ 3 มีความสามารถในการพยากรณ์และกำหนดอนาคตได้..... 137

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้าที่
20	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาชั้น พื้นฐานต่อความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ไป ปฏิบัติได้จริงตามองค์ประกอบที่ 4 การมีความคิดเชิงปฏิบัติ..... 140
21	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาชั้น พื้นฐานต่อความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ไป ปฏิบัติจริงได้ตามองค์ประกอบที่ 5 มีการกำหนดวิสัยทัศน์..... 142

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
2 กระบวนการภาวะผู้นำ.....	27
3 รูปแบบพลวัตของทักษะภาวะผู้นำ.....	31
4 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	90